

Čas a „přítomnění“ / Aktualita a „přítomnění“ / „Přítomnění“ a čas

Heidegger zdůrazňuje specifičnost řeckého myšlení „bytí“ v soustředěnosti na „neskrytost“, tj. na ALETHEIA. Jsoucí je „neskryto“, jen když je „přítomno“. Jsoucí se však „neskrytým“ stává právě děním, a to přechodem ze skrytosti, v níž „ještě není“, do neskrytosti, v níž „právě jest“ (a Heidegger připomíná Sofoklova Aianta, totiž místo, kde říká, že nezměrný čas vyvádí vše ze skrytosti tím, že je „rodí“ do neskrytosti, aby je pak v jejich smrti, zániku opět skrýval). Možná, že Heidegger ony etymologické kořeny řeckého termínu poněkud přecenil, ale rozhodně má zásluhu už tím, že poukázal na tendenci řeckého filosofického myšlení soustřeďovat se takměř výhradně na „aktualitu“ resp. na to, co můžeme mít právě před očima (event. obecněji: co právě v tomto přítomném okamžiku můžeme smyslově vnímat). Nahlédnutí této specifičnosti jako jisté vady, chyby a nedostatečnosti je nepochybně důležité, ale je také třeba motivům této zvláštnosti (kterou jsme ovšem zejména jako Evropané silně poznamenáni), náležitě porozumět, a nepřehlédnout či nevytěsnit ze svého myšlení, že sama „aktualita“ je závažným filosofickým problémem. Právě proto je třeba Heideggerovi v tomto ohledu věnovat náležitou pozornost. Má to základní význam pro filosofické chápání času (právě na rozdíl od redukujícího pojetí času jako jedné z „dimenzí“). – Je zvláštní, že na té staré „chybě“ nadále staví svou koncepci ještě i Husserl, když mluví o „prezentním prožitku“ jako o tom, z čeho je třeba vycházet. V tom vidím jeho příliš velkou ovlivněnost anglosaským empirismem, zejména tím absurdně vykonstruovaným pojetím tzv. „bezprostřední zkušenosti“ (immediate experience). (Ta konstruovanost kupodivu Husserlovi jakoby nevadí, on si jí nevšímá a spíš ji zamlouvá, než aby ji skutečně analyzoval.) Nic takového jako „prezentní prožitek“ po mém soudu neexistuje a existovat nemůže, už jen proto, že jde o vnitřně rozporný koncept. Prožitek, který by měl být omezen na „přítomný okamžik“, na okamžitou „prezenci“ (přítomnost), by eo ipso nikdy nemohl být prožitkem, neboť každý prožitek je prožitkem „něčeho“ (je charakterizován svou intencionalitou) – a toto „něco“ musí nutně přesahovat onen právě aktuální moment „přítomnosti“, neboť nemůže být její součástí ani složkou. Z toho pak vyplývá, že to není aktuální přítomnost, která se nějak vztahuje k tomu, co bylo nebo co bude (ve smyslu bylosti a budousti), ale je to bylost a budoust onoho subjektu „prožívání“, která se bylostně podílí na samém ustavení a takřka vyvstání (emergenci) aktuálního momentu „přítomnosti“ – a tím zároveň na sebastavení resp. ustavujícího sebeobnovení, vždy znovu podnikaného sebeustavujícího zpřítomňování subjektu v každém momentu jeho momentální „aktuálnosti“.

(Písek, 070306-3.)